

Урок зарубіжної літератури в 9 класі

«Музика мого серця ...»

чи крик зболеної душі?

*(Мотиви страждання і самотності в ліриці
Лермонтова)*

*Підготувала
Руденко Валентина Іванівна,
вчитель-методист*

Тема. «Музика мого серця...» чи крик зболеної душі? (Мотиви страждання і самотності в поезіях Лермонтова «Сосна», «І нудно, і сумно...», «На дорогу йду я в самотині...»).

Мета: повторити основні віхи життя і творчості Лермонтова, розкрити мотиви світової скорботи, страждання і самотності в ліриці поета;
розвивати навички виразного читання та аналізу ліричних творів, сприяти вихованню інтересу до пізнання особистості; виховувати в учнів естетичні почуття

Компетентності, що формуються: предметні — уміння розповідати про основні віхи життя і творчості М.Ю. Лермонтова, зв'язок його творчості з традиціями романтизму, аналізувати втілення традиційних для творчості Лермонтова тем і мотивів у віршах «Сосна», «І нудно і сумно...», «На дорогу йду я в самотині...», порівнювати оригінал і переклад ліричного твору; ключові — інформаційно-цифрова компетентність (уміння використовувати інтернет-ресурси для отримання нових знань), уміння вчитися впродовж життя (уміння читати, використовуючи різні види читання (ознайомлювальне, навчальне), спілкування державною мовою (уміння тлумачити поняття, висловлювати думки, почуття, погляди), загальнокультурні: естетичний смак, читацькі інтереси, світогляд..

Обладнання: портрет М.Лермонтова, презентація, тексти віршів, підручники, роздавальний матеріал за темою уроку: картки-опори; відеоозаписи (романси на слова М. Ю. Лермонтова («Выхожу один я на дорогу...»; «Парус», «Вспомни обо мне...», «И скучно, и грустно...»)

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу та первинного закріплення знань, умінь навичок.

«В моїй душі, як в океані, надій розбитих скарб лежить»

Михайло Лермонтов

Запис на дошці основних завдань уроку:

1. Яким є М.Ю. Лермонтов як митець і людина?
2. Яким уявляєте ліричного героя?
3. Визначити мотиви лірики поета.
4. Чи актуальна поезія М. Лермонтова сьогодні?
5. Зрозуміти для себе: « Який Я і яке моє призначення на землі?».

Опис матеріалів уроку

1. Відео «Парус»
2. Вірш «Душа поета». Портрети М.Ю. Лермонтова
3. Два генія: Шевченко – Лермонтов, Пушкін – Лермонтов, Гейне – Лермонтов, Байрон – Лермонтов, Леся Українка- Лермонтов
4. Диктант «Лови помилку»
5. Тести. Взаємоперевірка.
6. Час поезії. На фоні музики «Гра на фортепіано» читання учнями віршів напам'ять
7. Прийом «Мозковий штурм» на основі зібраних учнями матеріалів «Ким був М.Ю. Лермонтов?»
8. Прийом «Крісло автора»: цікаві факти з життя Лермонтова, захист відзнак, якими нагородили поета у праві «Мозковий штурм»
9. Робота з картками- опорами «Художня самобутність лірики Лермонтова». (індивідуальні завдання)
10. Читання віршів М.Ю. Лермонтова «Сосна», «І нудно, і сумно...», «На дорогу йду я в самотині...» з метою визначення питань:
 - «Який основний мотив вірша?»
 - Яким уявляєте ліричного героя?
 - «Чим актуальний вірш сьогодні?»
11. Робота учнів у зошиті з таблицею «Мотиви лірики М.Ю. Лермонтова та ліричний герой».
12. Прослуховування відео-романсів «І нудно, і сумно...», «На дорогу йду я в самотині...» у виконанні А.Герман
13. Підсумок уроку: відео-романс «Вспомни обо мне...», у виконанні Саші Лайфа, створення «сенкану»
14. «Мікрофон» Поезія Лермонтова справляє на мене враження...

ПЛАН УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

ЕМОЦІЙНЕ НАЛАШТУВАННЯ НА РОБОТУ НАД ТЕМОЮ УРОКУ

(звучить мелодія і пісня «Парус»)

1. Вчитель читає вірш «Душа поета»

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Прийом «Два генія» (Шевченко про Лермонтова, Ахматова – про наслідування Лермонтовим і Пушкіна, і Гейне, і Байрона)

III. ОГолошення теми уроку

1. Підготовка до сприйняття навчального матеріалу (Крик зболеної душі)
2. Оголошення теми, мети. Робота в зошитах (тема і план до вивчення теми)

IV. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ.

1. Перевірка домашнього завдання
2. Диктант «ЛОВИ ПОМИЛКУ»
3. Взаємоперевірка.

V. РОБОТА НАД ТЕМОЮ УРОКУ.

Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Прийом «Мозковий штурм». – Ким був М. Ю. Лермонтов?
2. Прийом «Крісло автора»: учні наводять цікаві факти з життя Лермонтова, читають напам'ять поезії
3. Робота з картками-опорами. (2 учні працюють на місцях самостійно, 1 учень задалегідь підготовлений працює біля дошки самостійно)
4. Робота в зошитах (Учні списують з дошки провідні мотиви лірики Лермонтова)

Формування нових знань та умінь учнів. « Час поезії »

1. Читання поезії «Сосна»
2. Прослуховування поезії «І нудно, і сумно..» і перегляд відео
3. Прослуховування романсу «На дорогу йду я в самотині...» у виконанні Анни Герман

VI. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Інтерактивний прийом «Мікрофон»: завершіть речення: «Поезія Лермонтова справляє на мене враження...».
2. Творча робота Складання «сенкану» (Звучит романс «Вспомни обо мне...» у виконанні Саші Лайфа)

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Виконати письмово ідейно-художній аналіз поезії 1 група- «На дорогу йду я в самотині...»; 2 група - «І нудно, і сумно...»
2. Творча група – творча історія роману «Герой нашого часу»
3. Вивчити вірш М.Лермонтова напам'ять (один на вибір); це завдання з попереднього уроку тим учням, які на цьому уроці не читали вивчений вірш)

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

ЕМОЦІЙНЕ НАЛАШТУВАННЯ НА РОБОТУ НАД ТЕМОЮ УРОКУ

(Звучить мелодія і пісня «Парус») №1

Учитель . Діти, налаштуємося на урок. Прослухайте уважно текст пісні і знайдіть два ключові слова (прикметники) до творчості поета, біографію якого прочитали на сьогодні .

- (Після прослуховування) Так, це слова «одинокий и мятежный»

Слайд 2 Вірш може бути епіграфом до всієї лірики Лермонтова («Белеет парус одинокий...»)- мятежный парус поезии)

Слайд 3. З'ясуємо значення слова мятежный. Словникова робота. Мятежный - заколотний, бунтівний; бунтівливий; бентежний, неспокійний
мятежная душа — бентежна душа, бунтівлива душа, неспокійна душа

Слайд 4. Якою ж була душа Лермонтова? *Вчитель читає вірш «Душа поета»*

Завдання. Прослухайте уважно вірш, знайдіть в рядках цього вірша завдання нашого уроку

- Душа поета – вічна таїна,
- Всі засміються, а вона заплаче,
- Бо свідком скільки раз вона була
- Розлук земних і зоряних побачень.
- Душа поета – крило любові,
- Вона у пісні, вона у слові.
- Душа поета - сльозинка щастя;
- Почуйте душу, і вам воздасться!
- Душа поета входить в кожен зал,
- Чи залітає, як небесна птиця,
- Вона не просить квітів чи похвал,
- Вона лиш хоче людям поклониться.
- Душа поета як тонка струна
- І водночас безмежна, як планета,
- Схиляє небо до землі вона,
- Щоб ви відчули зоряність поета!
- (В.Крищенко)
- Яке ж завдання нашого уроку? (Почути душу поета, відчути його зоряність. Тобто ми повинні знайти відповідь на запитання: Яким є М.Ю. Лермонтов як митець і людина?(*вчитель показує на дошку, де написані завдання уроку, учні зачитують.*)

А що нам воздасться? Ми зможемо збагатити свою душу

Слайд 5. А як же почути душу? «А душу можно ль рассказать?..-писав М.Лермонтов, -
Ведь музыка моего сердца совсем расстроена...»

Слайд 6. “Музыка моего сердца была совсем расстроена нынче...” – записав 16-річний Лермонтов в один із своїх зошитів.

Сьогодні на уроці ми просто спробуємо почути цю музику, зрозуміти її, відчувати біль його душі і з'ясувати, що спричинило цю біль? А зрозуміти може той, кому теж «боліло», як в пісні:

“Душа болит, а сердце плачет,
А путь земной еще пылит...
А тот, кто любит, слёз не прячет
Ведь не напрасно душа болит...”

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Слайд 7. Хочу, щоб ви зрозуміли і відчували душу поета геніального, зірка якого так рано погасла...

Пушкін наповнює наші серця світлом, а він темрявою, бо Пушкін – сонце російської поезії, а Лермонтов – нічне світило, недарма Ф.Достоевський називає його демоном російської поезії.

У Гумільова сади душі – це візерунки, а у Лермонтова - зоряні сади душі. А зорі видно вночі.

Слайд 8. Ми зможемо виростити свій зоряний сад ???

Так. Замість дерев в нашому саду будуть жити поети, які допомагають нам пізнати свою душу ...

Слайд 9. Слово вчителя:

— Духовну спорідненість із російським поетом відчував Т. Г. Шевченко. Кобзар називав його «наш великий Лермонтов» і просив свого друга М. М. Лазаревського: «Надішліть заради поезії святої Лермонтова хоч один том, велику-превелику радість пришліть...». А коли отримав дорогоцінний томик віршів, то дуже зрадів: «Ти переслав мені в неволю Поета нашого,— на волю мені ти двері одчинив!». 1850 року під час обшуку в Шевченка відібрали дві книжки російського поета; Кобзар кілька разів згадував Лермонтова й цитував його твори в «Щоденнику». Мемуаристи констатували, що в день смерті Шевченка збірка творів Лермонтова лежала на його столі.

— Чому Шевченко зацікавився творчістю Лермонтова? (Мабуть, близький по духу)

Слайд 10. У хвилини, коли життя залишало О. Пушкіна, народжувався інший, не менш великий поет, який так відгукнувся на смерть свого кумира: «Погиб поэт — невольник чести — пал, оклеветанный молвой». **«Постріл, що вбив Пушкіна, пробудив душу Лермонтова ...»**

На зміну одному великому талантові прийшов інший, не менший талант — Михайло Лермонтов.

Слайд 11. За короткий відрізок часу (Лермонтов прожив усього 27 років) він пройшов шлях від наслідувача Байрона та Пушкіна до видатного оригінального митця. Про це у ХХ ст. писала поетеса Анна Ахматова (яку, до речі, називають білою ніччю : («Уж если Пушкин – солнце, то она а поэзии пребудет светлой ночью», а Лермонтов – « нічне світило російської поезії»): «Він наслідував у віршах Пушкіна і Байрона і раптом почав писати щось цілком самостійне, і всі вже ціле століття хочуть наслідувати його».

III. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ УРОКУ

I. Підготовка до сприйняття навчального матеріалу.

❖ Вступне слово вчителя

Слайд 12. . На зміну пушкінським сонячним рядкам **приходить трагічна ліра Лермонтова.** В.Белінський говорить, що поезія Лермонтова **“вийшла із глибини**

ображеної душі, це крик, це стогін людини” Долучимося й ми до поетичного слова видатного російського митця.

II. Оголошення теми, мети

Слайд 13. – Розгорнули зошити. Записуємо дату і тему уроку.

(Робота в зошитах. Учні списують з дошки тему уроку, епіграф) **Але спочатку ми повторимо життєвий і творчий шлях Лермонтова, з'ясуємо провідні мотиви його лірики, причини його самотності, визначимо основні мотиви поезій «І нудно, і сумно...», «На дорогу йду я в самотині», схарактеризуємо образ ліричного героя.**

Слайд 14. Які питання ми розглянемо сьогодні на уроці. **План**

(Записаний і на дошці і на слайді. Учні записують у зошити)

1. Лермонтов і Байрон. Поєднання реального факту біографії з мотивами світової скорботи.

2. Горда самотність. Нове трактування Лермонтовим теми самотності в поезії «Сосна»

3. Страждання, зневіра, розчарування. “І нудно, і сумно...” – гірка сповідь.

4. Мандрівник у таїнах Всесвіту. Усвідомлення недосяжності щастя в поезії «На дорогу йду я в самотині...»

IV. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ.

Перевірка домашнього завдання

Переходимо до першого питання нашого плану: захоплення Михайла Лермонтова поезією Джорджа Байрона. Поєднання реального факту біографії з мотивами світової скорботи. Вам було завдання підготувати хронологію життєвого і творчого шляху Лермонтова. Наскільки ви були уважні? Чи на все звернули увагу?

Диктант «ЛОВИ ПОМИЛКУ»

1. На заході Лермонтова називають «російським Байроном»
2. Народився Лермонтов у Петербурзі.
3. Дитячі роки провів у маєтку дядька в селі Тархани Пензенської губернії.
4. Після смерті матері вихованням Михайла займався батько.
5. Лермонтов навчався у благородному пансіоні при Петербурзькому університеті.
6. Дізнавшись про смерть О. С. Пушкіна, М. Ю. Лермонтов пише вірш «Поет».
7. Цей лермонтовський вірш приніс першу славу поету.
8. Романс «На дорогу йду я в самотині» зазвучав на українській завдяки перекладу М. Рильського
9. М. Ю. Лермонтов загинув на Кавказі від ворожої кулі.
10. М. Ю. Лермонтов помер у 36 років
11. М. Ю. Лермонтова порівнюють з А. Чеховим.
12. Пушкін називав М. Ю. Лермонтова «демоном російської літератури».

ВІДПОВІДІ. Михайло Юрійович Лермонтов. 1. Гейне. 2. Москві. 3. У бабусі. 4. Бабуся Єлизавета Олексіївна Арсеньєва. 5. При Московському університеті. 6. «Смерть Поета».

7. Призвів до першого кавказького заслання. 8. І.Франка. 9. на дуелі з Мартиновим. 10. У 27 років. 11. Із О. С. Пушкіним. 12. Ф. М. Достоєвський.

Взаємоперевірка.

V. РОБОТА НАД ТЕМОЮ УРОКУ, СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Слайд 15

1. **Прийом «Мозковий штурм».** – Ким був М. Ю. Лермонтов?
(Учні відповідають і записують на дошці і в зошиті) : **поет, прозаїк, драматург, художник, поліглот, музикант, військовий, філософ, борець, кумир Байрона.**

❖ 2. Прийом «Крісло автора»

2. Виступи учнів з фактами життя і творчості поета, які підтверджують висловлене вище у прийомі «Мозковий штурм» . **Короткі повідомлення- захист регалій (відзнак) митця., якими ми нагородили поета.**

(Роздати картки. Два учні в цей час працюють за картками – опорами на місці, один учень біля дошки, завдання нижче у додатку,)

✓ За неповні 13 років творчості написав понад 400 поезій, майже 30 поем, 6 драм, 3 романи. Лермонтову належить не менше 13 живописних робіт, багато малюнків, і акварелей. Він – **поет, прозаїк, драматург і художник.**

✓ М. Лермонтов знав французьку, німецьку, англійську мови. Перебуваючи на Кавказі, вчить татарську і азербайджанську. Він переклав вірші Гете, Гейне, але переосмислюючи тему. В поезії поета звучить мотив самотності, єднання людини і природи. Пише вірші французькою мовою. Лермонтов – **поліглот.**

✓ Вихованням М. Лермонтова займалась бабуся Єлизавета Олексіївна Арсенєва, знатна та заможна жінка. Вона найняла вчителів, які вчили М. Лермонтова гри на фортепіано. Ще Лермонтов грав на флейті, на скрипці. Поет любив **музику**, тому, мабуть, такі мелодійні його вірші, які стали романсами. (див. сторінка 123 підручника. Саме музикальністю віршів можна пояснити виникнення легенди про те, що мелодію до поезії «На дорогу йду я в самотині..» створив сам поет і наспівував її в ніч перед фатальною дуеллю. За вірогіднішою версією, музика до романсу ««Вихожу один я на дорогу» належить співакці і композиторці Єлизаветі Шашиній. А історик Ключевський зауважив, що поезія «На дорогу йду я в самотині...» «своїм звучанням майже позбавляє композитора необхідності добирати мотиви й звуку, перекладаючи її на ноти.»

.(Виразне читання поезії М.Лермонтова « І нудно, і сумно...» у перекладі Терещенка. **В цей час звучить «Гра на фортепіано», мелодія до романсу, відео**)

№2

✓ Лермонтов – **військовий.** Через конфлікт з викладачами він змушений був перервати навчання у Московському університеті і переїхав у Петербург, де вступив до військового (юнкерського) училища), яке закінчив, отримавши чин корнета . Воював на

Кавказі , служив у гусарському полку, а за участь у дуелі перевели в піхотний полк, фактично на передову кавказької війни, де холоднокрівно брав участь у різні, у страшних рукопашних боях. Він бачив смерть на власні очі - і не раз . Можливо, тому М. Лермонтов-**філософ**, який пише про плинність життя.... До такого висновку можна дійти, читаючи вірші поета, наприклад, «І нудно, і сумно...», який ви щойно прослухали.

✓ М. Лермонтов-**борець**, сміливий і самотній. Мене вразив вірш «Смерть поета» і його місце в долі Лермонтова. З яким болем пише він про смерть Пушкіна, засуджуючи світське товариство, французького підданого, який посмів стріляти в гордість нації. А ще більше вразило сміливе слово поета проти тих, хто стоїть біля трону.

А вы, надменные потомки...

Вы, жадною толпой стоящие у трона,
Свободы, Гения и Славы палачи!

.Недарма переписаний рукою вірш дійшов до головного відділку жандармерії з написом: «Воззвание к революции ». Життя Лермонтова змінилось, його пізнали як поета, а цар зненавидів і прагнув позбавитися його, відправляючи на Кавказ.

Слайд 16. Кумир Лермонтова – **Байрон**. (Відкрийте підручники і зачитаємо 1 і 2 абзац на стор. 126) «У той час, коли Пушкін ...

Нет, я не Байрон, я другой,
Еще неведомый избранник,
Как он, гонимый миром странник,
Но только с русскою душой.
Я раньше начал, кончу ране,
Мой ум немного совершит;
В душе моей, как в океане,
Надежд разбитых груз лежит.
Кто может, океан угрюмый,
Твои изведать тайны? Кто
Толпе мои расскажет думы?
Я — или бог — или никто!

✓ Копіював і наслідував Байрона, його теж хвилювало питання романтиків «Як бути справжнім?».Поет з гіркою печаллю згадує долю самотніх, розлучених життям батька й сина – це ще один момент, який об'єднує долі Лермонтова і Байрона. Реальний факт біографії збігся з романтичними лейтмотивами самотності та туги. «Ужасная судьба отца и сына Жить розно и в разлуке умереть, И жребий чуждого изгнанника иметь...»

✓ Зачитайте останнє речення третього абзацу на стор. 127: «Пізньоромантичний мотив фатальної приреченості поета й поезії завжди залишався одним з основних у його творчості.»

Слайд 16. Висновок: «Яким був М. Лермонтов?» Лермонтов – борець, людина, яка не може бути пасивною в житті. Його зброя – це поетичне слово. Про що ж він писав?

Перевірка карток . Індивідуальні завдання: (Я думаю, що і учні, які працювали самостійно вже справились, здайте картки)

1. Робота з картками-опорами.

1 учень - 1 Завдання: До кожної дати допишіть важливу подію в житті Лермонтова. 1814р., 1828р., 1830р., 1832р., 1837р., 1838р., 1839р., 1841р.

2 учень - 2 завдання: Опрацюй статтю підручника про творчість М.Ю.Лермонтова, продовж заповнення таблиці.

Жанрове розмаїття творчості М.Ю.Лермонтова

вірші	«Бородіно»
поєми	«Мцирі»
романи	«Вадим»
драми	«Маскарад»

Елегія, романс,

3 учень . Заповнити таблицю «Теми, мотиви лірики Лермонтова, яким є ліричний герой?» Перевіримо роботу учня на дошці

Теми лірики	Ліричний герой
1. Тема самотності.	Самотній , але прагне діяти
2. Тема Батьківщини	Любить Батьківщину і свій народ
3. Тема природи	Перебуває в єдності з природою
4. Тема кохання	Щиро кохає і страждає
5. Тема поета і поезії	Поет – проповідник високих ідей. Відчуває, що його не розуміють
6. Тема протесту проти влади, рабства, пасивності покоління	Бунтівна , смілива душа.. (Зверніть увагу на виділені слова, ключові два слова з поезії «Парус» Отже, ліричний герой – це я Лермонтова)

Слайд 18. Отже, ми вже з'ясували перші два завдання уроку, а саме: яким є Лермонтов і яким є ліричний герой?

- Якими ж є провідні мотиви лірики Лермонтова?... (запис у зошити)

• Мотиви світової скорботи, гордої самотності, стомленості та бевиході - **основний**

- мотив розчарування, мотив нездійсненності щастя
- мотив фатальної приреченості поета і поезії;
- мотив протесту, заперечення лицемірних законів суспільства;
- мотив нерозділеного і ображеного почуття, мотив безнадійного кохання,
- мотив смерті;
- мотив мрії і сну
- прагнення до боротьби, до пошуку незвіданого;
- батьківщина, свобода і воля , час і вічність.

- **Слайд 19.** Переконаємося, що мотиви світової скорботи притаманні творчості Лермонтова, а ліричний герой завжди і всюди самотній:

- Души певця не постигали,
Не могли души его любить,
Не могли понять его печали,
Не могли восторгов разделить.

(Демон, Благодарность).

Кажуть, що душа митця – в його творах. Саме у творах Лермонтова – історія його душі, вони допоможуть зрозуміти його як поета і людину. Тому настав час поезії.

Формування нових знань та умінь учнів.

« Час поезії » (Читання віршів М.Ю. Лермонтова «Сосна», «І нудно, і сумно...», «На дорогу йду я в самотині...») з метою визначення питань:

- « Який основний мотив вірша? »
- Яким уявляєте ліричного героя?

Слайд 20. Вчитель. Ідейно-художній аналіз вірша «Сосна» ми виконали на минулому уроці, сьогодні наше завдання лише прослухати вірші і визначити, які мотиви втілені в поезіях та яким є ліричний герой. Пропоную прослухати поезію «Сосна» мовою оригіналу. (Учень декламує вірш М. Ю. Лермонтова «Сосна».)

Евристична бесіда

Пригадайте, вільним перекладом якого твору є вірш «Сосна» (Г.Гейне «На півночі кедр одинокий...»).

◆ ◆ Що спільного в долі двох дерев, що ростуть у різних кінцях світу? Що їх поєднує? (самотність)

- Чи вдалося автору передати атмосферу самотності? (Дерева ростуть в різних кінцях світу, сосна - на голій вершині, пальма – на скелі горючій (під жагучим сонцем) Трагічна роз'єднаність людей, туга за духовним спілкуванням.
- Яку думку намагався передати поет за допомогою символічних образів самотніх дерев? (Уся образна система твору ілюструє думку про нездоланність самотності при загальній спорідненості долі.) Тема: трагічна самотність, яку не можна подолати.

Вчитель. Отже, який мотив втілено у поезії?

Мотиви свободи і трагічної самотності в поезії Лермонтова втілено так сильно і в такій загостреній формі, як ні в кого з інших російських поетів.

Слайд 21

Учитель. Наступна поезія Лермонтова, в якій передається його світова скорбота - це «І нудно, і сумно...». У його вірші така глибока гіркота і сум, що серце стискається від болю. Написаний він Лермонтовим за рік до смерті. У цьому вірші поет розмірковує про самотність і трагізм життя. Ви вже прослухали цей вірш у виконанні учениці ... , щоб краще зрозуміти зміст цього вірша, відчутти його інтонацію, темп – пропоную прослухати його мовою оригіналу.

Слайд 22. (Відео «И скучно, и грустно...») №3

Ваше завдання записати у зошит, які важливі речі втратили свою цінність для ліричного героя? (Учні слідкують за підручником – стор.126, слухають вірш і виконують завдання)

Бесіда за прочитаним.

- Які важливі речі втратили свою цінність для ліричного героя? Які філософські роздуми про сенс людського буття виникають у нього?

(Поет розуміє, що **бажання, кохання, пристрасть** і саме **життя** – це тільки мить, яка швидко минає).

Слайд 23

- Провідний мотив: самотність, «світова скорбота».
- Яким постає перед нами ліричний герой? (Він постає як людина з «оголеною душею»).
- Схарактеризуйте душевний стан ліричного героя. (Героя охопив песимізм, депресія).
- Чи має ліричний герой співрозмовника? Кому він розповідає про свій біль і сум? (Ліричний герой самотній («некому руку подати»). **Вірш побудований у формі запитань і відповідей.** Вірш можна вважати внутрішнім монологом та сповіддю ліричного героя).

Завдання. Скласти **інформаційне гроно до образу ліричного героя.** Він який? (збентежений, розчарований, самотній, песимізм, перебуває в конфлікті зі світом, в стані депресії, розуміє фальшивість пристрастей і кохання)

— У творчості якого поета є подібні мотиви? (Байрона. Конфлікт героя зі світом, мотиви суму і трагізму позачаювання)

— Яке визначення ми можемо дати такому стану? —

Це *«світова скорбота»* – стан глибокого відчаю почуття людини яка усвідомила, що реальний фізичний світ ніколи не зможе задовольнити потреби її розуму.

— Синоніми: песимізм, меланхолія, апатія

Слайд 24. Учитель. Останній твір, який вписав М.Лермонтов у записник Одоєвського, - це вірш «Выхожу один я на дорогу...» У вірші, який був написаний за декілька днів до дуелі і смерті, поет довірливо відкриває читачам свою незахищену душу, ділиться своїми думками вголос, висловлює найзаповітніші бажання та щиро радіє красі природи. Лермонтову лише 27 років, але ні батьків, ні друга, ні коханої... лише творчість, лише зболені рядки «На дорогу йду я в самотині...» І така біль, що мимоволі мені пригадалися слова геніальної української доньки Прометея Лесі Українки:

Слайд 25. Хотіла б я вийти у чисте поле,

Припасти грудьми до сирії землі

І так заридати, щоб зорі почули,

щоб люди вжахнулись на сльози мої...

№4 *Прослухайте романс у виконанні Анни Герман (ехо кохання як ехо всесвіту, ехо душі) «Выхожу один я на дорогу...»* Аналіз цієї поезії ви виконаєте письмово дома. (поки всі слухають, вчитель перевіряє індивідуальні картки)

Картка № 1 «Цифровий диктант»

Завдання: До кожної дати допишіть важливу подію в житті Лермонтова.
1814р., 1828р., 1830р., 1832р., 1837р., 1838р., 1839р., 1840, 1841р.

Відповіді:

1814 – народився в Москві,
1828 – зараховано до Московського університетського благородного пансіону,
1830- зараховано до Московського університету,
1832 - залишив через конфлікт університет і вступив до Петербурзького військового юнкерського училища,
1837 – вірш «Смерть поета»
1838 - перше заслання на Кавказ
1839 - вірш «Дума»
1840- роман «Герой нашого часу», дуель з де Барантом
1841 – дуель з Мартиновим, смерть поета.

Картка № 2 «Жанрове розмаїття творчості Лермонтова»

Завдання: Опрацюй статтю підручника про творчість М.Ю.Лермонтова, продовж заповнення таблиці.
Жанрове розмаїття творчості М.Ю.Лермонтова

вірші	«Бородіно»
поєми	«Мцирі»
романи	«Вадим»
драми	«Маскарад»

Відповідь : вірші «Смерть поета», «Ні, я не Байрон», «Парус», «Пророк», «Молитва»
поєми «Демон», «Боярин Орша»
романи 3 - «Герой нашого часу», «Княгиня Ліговська», «Вадим»
драми «Дивна людина»
елегії «Сосна», «І нудно, і сумно...», романс«На дорогу йду я в самотині...»,

Слайд 26. (Дуб - символ вічного життя і могутності)

І росте такий великий дуб в Тарханах, на Батьківщині М.Лермонтова. Кожного року в день пам'яті приходять до нього тисячі людей для того, щоб поклонитися праху великого російського генія.

Если б знал он в миг смертельной раны,
Если б знал он, падая в крови,
Что родник судьбы его – Тарханы
Станут пульсом скорби и любви.
Местом, где, склонясь в молчанье строгом,
Будут люди из столиц и сел
Вслушиваться в звездную дорогу,
По которой Лермонтов прошел.

Ми відчули зоряність поета?

VII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Інтерактивний прийом «Мікрофон»

-- Завершіть речення: «Поезія Лермонтова справляє на мене враження...».

Слайд 27. Виступи учнів.

- ...дуже приємне, хоч вона і така сумна. Поет боляче сприймає байдужість, бездіяльність та бездуховність людей свого часу. Він прагнув, щоб люди жили так, щоб після них залишався слід добрих справ. Актуально?
- ...що написана ніби зараз, сьогодні, а не 205 років тому. На жаль, наше молоде покоління не завжди думає про майбутнє. Головне - комп'ютерні ігри, розваги в клубах, гроші, одяг. А духовність де? Де книги, театр, кіно, концерти? Де прагнення до самопізнання, де роздуми про головне в житті? всім треба вчитатися в рядки поета і замислитися: «У чому призначення людини на землі?». То актуальна поезія Лермонтова?

Слайд 28. Творча робота

1. Складіть сенкан про свої враження від поезії М. Ю. Лермонтова.

(Звучить романс «Вспомни обо мне...») №5 «Если друг тебя обманет, если сердце жить устанет и душа твоя увянет в дальней стороне – вспомни обо мне...» В романсі є слова, які точно передають стан душі поета – це «**Вопль муки**»- крик змученої душі. Почуйте його крик і виконайте творче завдання (поки діти слухають і виконують завдання, пройти і виставити в щоденники оцінки)

Слайд 29. Складання «сенкану»

Зразок відповіді учня

Сенкан

Лермонтов

Самотній, бентежний

Страждає, любить, бореться

Прагне волі і прекрасних ідеалів

Парус

Інтерактивна вправа «Сенкан»

Лермонтов.

Загадковий, романтичний.

Творив, кохав, страждав.

Щось постійно з тривогою шукав.

Поет.

—

Лермонтов

Самотній, сумний.

Прагне забутись, заснути.

Жадає волі та спокою.

Мандрівник Всесвіту.

Слайд 30 Самотність- головний мотив і основна тема творчості Лермонтова, що пояснюється його тяжкою долею та “страшною” епохою, в яку він жив

- Ліричний герой Лермонтова - це двійник автора “...я в мире не оставлю

брата и тьмой холодною объята душа, устая моя. Как панний ппол. пишанный сока, она увяла в бурях рока под знойным солнцем бытия»
М.Лермонтов

Слайд 31. VII. Домашнє завдання. Вивчити вірш М.Лермонтова напам'ять (один на вибір); опрацювати тему «Лірика М.Ю.Лермонтова» та виконати письмово ідейно-художній аналіз поезії (1 група - «На дорогу йду я в самотині...»; 2 група «І нудно, і сумно».) Творча група – творча історія роману. Виконати тестові завдання

Слайд 32. Если друг тебя обманет, если сердце жить устанет и душа твоя увянет в дальней стороне – вспомни обо мне...»

Если ты услышишь песнь разлуки, песнь любви и **воплъ муки**....- вспомни обо мне.

«Музыка моего сердца геть розладнана»

-це крик зболеної душі!!!

Додаток до уроку

Картки-опори.

Картка № 1 «Цифровий диктант»

Завдання: До кожної дати допишіть важливу подію в житті Лермонтова.
1814р., 1828р., 1830р., 1832р., 1837р., 1838р., 1839р., 1840, 1841р.

Відповіді:

1814 – народився в Москві,

1828 – зараховано до Московського університетського благородного пансіону,

1830- зараховано до Московського університету,

1832 - залишив через конфлікт університет і вступив до Петербурзького військового юнкерського училища,

1837 – вірш «Смерть поета»

1838 - перше заслання на Кавказ

1839 - вірш «Дума»

1840- роман «Герой нашого часу», дуель з де Барантом

1841 – дуель з Мартиновим, смерть поета.

Картка № 2 «Жанрове розмаїття творчості Лермонтова»

Завдання: Опрацюй статтю підручника про творчість М.Ю.Лермонтова, продовж заповнення таблиці.
Жанрове розмаїття творчості М.Ю.Лермонтова

вірші	«Бородіно»
поєми	«Мцирі»
романи	«Вадим»
драми	«Маскарад»

Відповідь : вірші «Смерть поета», «Ні, я не Байрон», «Парус», «Пророк», «Молитва»
поєми «Демон», «Боярин Орша»

романи 3 - «Герой нашого часу», «Княгиня Ліговська», «Вадим»
 драми «Дивна людина»
 елегії «Сосна», «І нудно, і сумно...», романс «На дорогу йду я в самотині...»,

Картка № 3

Завдання: заповнити таблицю «Теми, мотиви лірики Лермонтова, яким є ліричний герой?»
 Перевіримо роботу учня на дошці

Теми лірики	Ліричний герой
7. Тема самотності.	Самотній , але прагне діяти
8. Тема Батьківщини	Любити Батьківщину і свій народ
9. Тема природи	Єдність героя і природи
10. Тема кохання	Щиро кохає і страждає
11. Тема поета і поезії	Поет – проповідник високих ідей. Відчуває, що його не розуміють
12. Тема протесту проти влади, рабства, пасивності покоління	Бунтівна , смілива душа. Зверніть увагу на виділені слова, ключові два слова з поезії «Парус» Отже, ліричний герой – це я Лермонтова)

Картка №1

Завдання: До кожної дати допишіть важливу подію в житті Лермонтова.

1814р., 1828р., 1830р., 1832р., 1837р., 1838р., 1839р., 1840 р., 1841р.

1814-

1828-

1830-

1832-

1837-

1838-

1839-

1840-

1841-

Картка №2

Завдання: Опрацюй статтю підручника про творчість М.Ю.Лермонтова, продовж заповнення таблиці.

Жанрове розмаїття творчості М.Ю.Лермонтова

<i>вірші</i>	<i>«Бородіно»</i>
<i>поєми</i>	<i>«Мцирі»</i>
<i>романи</i>	<i>«Вадим»</i>
<i>драми</i>	<i>«Маскарад»</i>

Елегія, романс,

Картка №3

3 учень . Заповнити таблицю «Теми, мотиви лірики Лермонтова, яким є ліричний герой?» Робота біля дошки

Теми лірики	Ліричний герой
1.Тема самотності.	
2.Тема Батьківщини	
3.Тема природи	

4.Тема кохання	
5.Тема поета і поезії	
6.Тема протесту проти влади, рабства, пасивності покоління	

Мотиви:

-
-
-
-
-
-

Слова учням

✓ За неповні 13 років творчості написав понад 400 поезій, майже 30 поем, 6 драм, 3 романи. Лермонтову належить не менше 13 живописних робіт, багато малюнків, і акварелей. Він – **поет, прозаїк, драматург і художник.**

✓ М. Лермонтов знав французьку, німецьку, англійську мови. Перебуваючи на Кавказі, вчить татарську і азербайджанську. Він переклав вірші Гете, Гейне, але переосмислюючи тему. В поезії поета звучить мотив самотності, єднання людини і природи (« На севері диком стоить самотно сосна», «Горные вершины»). Пише вірші французькою мовою. Лермонтов – **поліглот**. Я зачитаю вірш «Сосна», який є вільним перекладом поезії Гейне «На півночі кедр самотний...» (*Учень декламує вірш «Сосна» у перекладі В.Свідзінського*)

✓ Вихованням М. Лермонтова займалась бабуся Єлизавета Олексіївна Арсенєва, знатна та заможна жінка. Вона найняла вчителів, які вчили М. Лермонтова гри на фортепіано. Поет любив **музику**, тому, мабуть, такі мелодійні його вірші. Драматичні твори Лермонтова покладені на музику, а вірші стали романсами. Саме музикальністю віршів можна пояснити виникнення легенди про те, що мелодію до поезії «На дорогу йду я в самотині...» створив сам поет і наспівував її в ніч перед фатальною дуеллю. За вірогіднішою версією, музика до романсу ««Вихожу один я на дорогу» належить співакці і композиторці Єлизаветі Шашиній. А історик Ключевський зауважив, що поезія «На доргу йду я в самотині...» «своїм звучанням майже позбавляє композитора необхідності добирати мотиви й звуки, перекладаючи її на ноти.» (Сторінка 123 підручника) *Виразне читання поезії «На дорогу йду я в самотині...» у перекладі М.Рильського - сторінка 125*

✓ Лермонтов – **військовий**. Через конфлікт з викладачами він змушений був перервати навчання у Московському університеті і переїхав у Петербург, де вступив до військового (юнкерського) училища, яке закінчив, отримавши чин **корнета**. **Корнет**- це перший офіцерський чин у кавалерії в дореволюційній російській армії. Назва походить від посади прапороносця при командирі (аналогічне походження мають звання [хорунжого](#) і [прапорщика](#)). Корнети вважаються на клас нижче за армійських [підпоручиків](#), але носять такі ж [погони](#), при цьому звання поручик в кавалерії немає. Воював на Кавказі, служив у гусарському полку, а за участь у дуелі перевели в піхотний полк фактично на передову кавказької війни, де холоднокрівно брав участь у різних, у страшних рукопашних боях він бачив смерть на власні очі і не раз. Можливо, тому, М. Лермонтов-**філософ**, який пише про плинність життя, про гармонію духовного і природного життя. До такого висновку можна дійти, читаючи вірші поета, наприклад, «На дорогу йду я в самотині».(*Виразне читання поезії М.Лермонтова*

« І нудно, і сумно...» у перекладі Терещенка (на фоні «Гра на фортепіано»), Учень читає поезію.)

✓ М. Лермонтов-**борець**, сміливий і самотній. Мене вразив вірш «Смерть поета» і його місце в долі поета. З яким болем пише поет про смерть Пушкіна, засуджуючи світське товариство, французького підданого, який посмів стріляти в гордість нації. А ще більше вразило сміливе слово поета проти тих, хто стоїть біля трону. (*Учень читає кінець вірша «Смерть поета»*). Недарма переписаний рукою вірш дійшов до головного відділку жандармерії з написом: «Воззвание к революции». Життя поета змінилось, його пізнали як поета, а цар зненавидів і прагнув позбавитися його, відправляючи на Кавказ.

А вы, надменные потомки
Известной подлостью прославленных отцов,
Пятою рабскою поправшие обломки
Игрою счастья обиженных родов!
Вы, жадною толпой стоящие у трона,
Свободы, Гения и Славы палачи!
Таитесь вы под сению закона,
Пред вами суд и правда — всё молчи!..
Но есть и божий суд, наперсники разврата!
Есть грозный суд: он ждет;
Он не доступен звону злата,
И мысли и дела он знает наперед.
Тогда напрасно вы прибегнете к злословью:
Оно вам не поможет вновь,
И вы не смоете всей вашей черной кровью
Поэта праведную кровь!

✓ Кумир Лермонтова – **Байрон**. (сторінка 126 підручника, 1,2 абзац статті). Рід Лермонтових відноситься до середніх віків, пов'язаний з шотландським поетом Томасом Лермонтовим. У Вальтера Скотта є балада про відважного митця, який потрапив у полон і залишився в Росії. УХVII ст. в Англії одна з представників по жіночій лінії Лермонтова вийшла заміж за Вільяма Гордона. А в ХVIII ст., у 1785 році, на Єлизаветі Гордон одружився барон Байрон – це були батьки великого англійського поета Байрона. Лермонтов написав вірш «Нет, я не Байрон», який присвятив поету. Лермонтов як і Байрон, « в пламенной душе своей сосредоточил стремление целого века» (як сказав поет Д.В. Веневитинов про Байрона). Але як просто говорить поет про найтрагічніші речі. (читання вірша учнем)

«Нет, я не Байрон, я другой...» Михаил Лермонтов

Нет, я не Байрон, я другой,
Еще неведомый избранник,
Как он, гонимый миром странник,
Но только с русскою душой.
Я раньше начал, кончу ране,
Мой ум немного совершит;
В душе моей, как в океане,
Надежд разбитых груз лежит.
Кто может, океан угрюмый,
Твои изведать тайны? Кто
Толпе мои расскажет думы?
Я — или бог — или никто!

